

Posudek na diplomovou práci bc. Veroniky Slomkové Děti a válka: rok 1945 ve vzpomínkách pamětníků z Berounska a Plzeňska

V. Slomková ve své práci se snaží ve své práci zprostředkování pohledu na poslední válečný rok a na osvobození optikou tehdejších dětí. Pokouší se přitom i o srovnání zážitků na obou stranách demarkační linie oddělující americká a sovětská vojska. Konkrétně se její pozornost soustředila na dva regiony – Plzeňsko a Berounsko. Za velkou slabinu práce považuji velmi malý vzorek – jedná se o pouhých šest narátorů, z nichž příslušné věkové kritérium jich splňuje pouze pět (jedné narátorce již v roce 1945 bylo dvacet let). Autorka tvrdí, že do vzorku zařadila pouze narátory, jejichž rodiny nebyly v období nacistické okupace perzekvovány žádným způsobem, na s. 15-16 však u jednoho z narátorů uvádí, že jeho otec byl v období okupace z politických důvodů propuštěn z práce a vystěhován ze služebního bytu. Od tak omezeného počtu rozhovorů nelze samozřejmě očekávat žádné zázraky a práce prakticky pouze potvrzuje závěry dosavadní literatury, například nálety jako nejsilnější zážitek z válečného dění nebo euforii z osvobození, pociťovanou prakticky bez ohledu na národnost osvobozujících vojáků. Jako značně banální se jeví autorkou zdůrazňované lepší materiální vybavení americké armády ve srovnání se sovětskou a s ní spojené rozdávání drobných dáreků dětem americkými vojáky (srv. např. film Mír s příchutí pepermintu, SRN 1983, rež. Marianne Samaan-Worlicek). Bohužel autorka se nijak důsledněji nezamyslela nad dopady zážitků z války na každodenní život v následujících mírových desetiletích. Různé výzkumy totiž naznačují, že i generace zažívající válku v době svého dětství je ve svém každodenním jednání válečnými traumaty a podmínkami silně ovlivněna (např. vytvářela zásoby potravin a dalších předmětů každodenní potřeby, děsila se zvuků připomínajících nálety apod.).

V. Slomková se soustředí prakticky výhradně na problematiku poválečného vztahu k němčině a obecně ke všemu německému. Česko-německý poměr ostatně patří mezi hlavní témata celé její práce. I v tomto kontextu je však škoda, že autorka nevyužívá nic z mimořádně bohaté německé literatury k problematice válečného dětství. I když pochopitelně se zážitky dětí v Německu od zážitků jejich vrstevníků v Protektorátu Čechy a Morava výrazně lišily, jejich komparace by přesto mohla být velice přínosná. Ještě cennější by se pak mohlo ukázat srovnání se vzpomínkami německých dětí žijících v roce 1945 na protektorátním území. Autorčina práce se sekundární literaturou a s existujícími vzpomínkami je však bohužel značně povrchní a nahodilá (srv. s. 14). Autorka se podle mého názoru zbytečně omezila především na texty zaměřené na problematiku situace na demarkační linii a jen nedostatečně využila domácí a zahraniční literaturu týkající se obecně problematiky dětství v závěru Protektorátu.

Autorka má podle mého názoru silný sklon k vytváření zjednodušujících dichotomií, který jen někdy dokáže na základě svého odborného školení „krotit“. Jako příklad bych uvedl s. 12, kde proti sobě staví do dichotomie vytváření obrazu válečného dění a osvobození v letech 1948-89 a v pozdějším období, které údajně charakterizuje „opravování deformovaného obrazu“. Úporná snaha o výraznou dichotomii se jeví při popisu vnímání americké a sovětské armády. Tady však narátoři podobně vyhraněný obraz odmítli a tak si autorka pomohla paměťmi a dokonce pasážemi z beletrie.

V práci jsem objevil i některá sporná tvrzení, která by jistě stála za hlubší vysvětlení. Není mi např. jasné, o co opírá V. Slomková své tvrzení, že „Rodina během druhé světové války sice ekonomicky i kulturně fungovala, ovšem jen v omezeném měřítku.“ Naopak dosavadní literaturu spíše předpokládá posílení institutu rodiny v této éře jako reakci na růst pocitu ohrožení. Hned na následující straně mě

pak zarazilo tvrzení, že „příděly potravin byly drasticky nízké.“ – jak vlastně autorka vnímá tuto formulaci? Z čeho autorka usuzuje, že děti v Protektorátu měly cukrovinky pouze výjimečně (s. 30)? Cukrovinky byly stejně jako jiné potraviny na příděl, nicméně to neznamena, že by se s nimi děti setkávaly „pouze výjimečně“. Rovněž se domnívám, že s osvobozením nebyl spojován ani tak 1. máj, jako spíše speciální svátek, v dané době připadající na 9. květen.

Za diskusi stojí jistě i kapitola věnovaná podílu Vlasovců na osvobození Československa. Autorka zde vyvozuje z výpovědí narátorů, že se předlistopadovému režimu přes všechnu snahu vytlačit vzpomínku na tuto skupinu z paměti (srv. s. 68). Neovlivnilo však obraz zprostředkovaný narátory naopak velmi intenzivní a mediálně viditelné úsilí o navrácení paměti na Vlasovce od devadesátých let minulého století?

Pokud jde o stylistickou úroveň práce, shledávám ji jako přijatelnou, byť již zmíněné vytváření černobílých obrazů mi přijde v mnoha případech poněkud manipulativní. Bohužel se autorka nevyvarovala některých hrubých pravopisných chyb (např. „vyselo“ místo správného „viselo“ na s. 54). Autorka chybně označuje historičku Evu Semotánovou opakovaně jako Semotámovou (s. 39, 92) a nesprávně cituje publikaci Václava Průchy a kolektivu Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992 – zapomíná, že cituje pouze 2. svazek (1. vyšel již v roce 2004).

S ohledem na výše uvedené nedostatky doporučuji hodnotit práci Veroniky Slomkové stupněm dobře, v případě zvláště zdařilé obhajoby je možno zvážit o jeden stupeň lepší známku.

Doc. PhDr. Martin Franc, Ph.D.